

e-ISSN: 1694-867X
№2(5)/2024, 8-13

УДК:

DOI: [10.52754/1694867X_2024_2\(5\)_2](https://doi.org/10.52754/1694867X_2024_2(5)_2)

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ МИГРАНТ АТА-ЭНЕЛЕРДИН БАЛДАРЫНЫН АБАЛЫ

ПОЛОЖЕНИЕ ДЕТЕЙ МИГРАНТОВ В КЫРГЫЗСТАНЕ

THE SITUATION OF MIGRANT PARENTS' CHILDREN IN KYRGYZSTAN

Абдувапова Айнагул Тешебаевна

Абдувапова Айнагул Тешебаевна

Abduvapova Ainagul Teshebaevna

т.и.к., улук окутуучу, Ош мамлекеттик университети
к.и.н., старший преподаватель, Ошский государственный университет
Ph.D., Senior Lecturer, Osh State University
abduvapova.a@mail.ru

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ МИГРАНТ АТА-ЭНЕЛЕРДИН БАЛДАРЫНЫН АБАЛЫ

Аннотация

Макаланын негизги бөлүгү Кыргызстандагы ички жана тышкы миграциянын абалын чагылдыруу менен бирге мигранттардын балдарынын тагдырын социалдык өңүттө изилдөөгө багыт алат. Учурдагы эээн кейиткен окуялар, өз укугун коргой албаган мигранттардын балдарынын айланасында болгондуктан, алардын көйгөйлөрүн чечүү заманбап маселелердин негизгилеринин бири болуп келүүдө. Кыргызстанда миграция процессинин динамикасы, өлкөнүн экономикасындагы өзгөрүүлөр, ошондой эле, социалдык структурасындагы кайра куруу мигрант балдарынын жашоосуна терс таасирин тийгизүүдө. Мигранттар, негизинен сыртка ишке барышы менен, алардын балдары ата-энесиз калган же жалгыз бой ата-энелер менен жашоого аргасыз болушууда. Бул балдардын социалдык, психологиялык жана экономикалык көйгөйлөрү өзгөчө таасирин тийгизүүдө.

Ачкыч сөздөр: ички миграция, тышкы миграция, мигранттардын балдары, мигранттардын балдарынын көйгөйлөрү

Положение детей мигрантов в Кыргызстане

Аннотация

Основная часть статьи отражает ситуацию внутренней и внешней миграции в Кыргызстане и посвящена изучению судеб детей мигрантов с социальной точки зрения. Поскольку нынешние трагические события вращаются вокруг детей мигрантов, которые не могут защитить свои права, решение их проблем становится одним из главных вопросов современности. Динамика миграционного процесса в Кыргызстане, изменения в экономике страны, а также реконструкция социальной структуры оказывают негативное влияние на жизнь детей-мигрантов. Мигранты, поскольку они уезжают за границу на заработки, их дети вынуждены жить с родителями-сиротами или одиноками. Особое влияние оказывают социальные, психологические и экономические проблемы этих детей.

Ключевые слова: внутренняя миграция, внешняя миграция, дети мигрантов, проблемы детей мигрантов

The situation of migrant parents' children in Kyrgyzstan

Abstract

The main part of the article reflects the situation of internal and external migration in Kyrgyzstan and is devoted to studying the fate of migrant children from a social point of view. As the current tragic events revolve around migrant children who cannot protect their rights, solving their problems becomes one of the main issues of our time. The dynamics of the migration process in Kyrgyzstan, changes in the country's economy, as well as the reconstruction of the social structure have a negative impact on the lives of migrant children. Migrants, because they go abroad to work, their children are forced to live with orphaned or single parents. These children are particularly affected by the social, psychological and economic problems

Keywords: internal migration, external migration, children of migrants, the problems of migrant's children

Киришүү. Кыргызстанда эмгек миграциясы коомдун социалдык-экономикалык абалында чон мааниге ээ. Көптөгөн үй-бүлөлөр ата-энелердин чет өлкөгө иштөөгө кетиши менен киреше табуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушат. Бирок учурда миграциянын кесепетинен балдар ар түрдүү социалдык көйгөлөргө дуушар болуп жатышат. Мигранттардын балдары ата-энелеринин бири жэ экөө тең чет өлкөдө иштеген мезгилинде, чоң ата, чоң энелерине жэ туугандарынын карамагында калышат. Бул көрүнүштөр балдардын тарбиясына, психологиялык абалына жана социалдык адаптациясына таасир тийгизип келүүдө (6; 7).

Ата-эненин жоктугу балдарда жалгыздык, таштап кеткендик сезимин пайда кылышы мүмкүн. анын кесепетинен балдар депрессияга жана тынчсыздануу сыяктуу эмоционалдык оорчулуктарга дуушар болушууда.

Негизги бөлүк. Кыргызстандын жарандарды көпчүлүгү эмгек миграциясы үчүн чет өлкөлөргө, айрыкча Россияга, Казакстанга жана башка өлкөлөргө барышууда Кыргызстанда жумушсуздук жогору, айрыкча айыл жерлеринде жана жаш муун арасында. Жарандарыбыз Россияда жана Казакстанда өзгөчө курулуш, тейлөө тармактарында, айыл чарбасында иштеп келишүүдө. Мигранттар жакшы кирешеге ээ болуу үчүн. үй-бүлөсүн каржылап, жашоо деңгээлин көтөрүүгө аракет кылышат (8).

Таблица 1. Туруктуу калктын, эмгекке жарамдуу жана убактылуу жок адамдардын аймактар боюнча саны (Улут. стат 2024-ж).

	Баары	Анын ичинен эмгекке жарамдуу	Убактылуу жоктор	Жалпы калк %	Эмгекке жарамдуу у калк %
Кыргыз Республикасы	6 936 156	3 935 969	1 094 514	15,8	27,8
Баткен облусу	561 443	294 875	124 071	22,1	42,1
Жалал- Абад облусу	1292 420	683 788	277 359	21,5	40,6
Ыссык-Көл облусу	534 472	293 294	59 082	11,1	20,1
Нарын облусу	306 573	172 534	45 311	14,8	26,3
Ош облусу	1439 633	765 710	245 620	17,1	32,1
Талас область	271 950	143 180	56 589	20,9	39,5
Чүй облусу	1056 758	593 901	106 636	10,1	18,1
Бишкек шаары	1 120 827	769 309	157 569	14,1	20,5
Ош шаары	353 080	219 378	22 277	6,3	10,2

Миграцияга учурда эң көп Баткен, Жалал-Абад жана Талас облустарында (жалпы санынын 20 пайыздан ашыгы, 40 жана андан көп) катталган.

Таблица 2. Башка мамлекеттерге кеткен калктын саны (Улут. стат 2024-ж).

Бардык калк	анын ичинде жок болгондор

		Жумуш	Окуу	Үй-бүлө	Башка
Кыргыз республикасы	1 094 514	964 630	41 365 77	372 11	147
Кыргыз республикасынан чыкандар	876 883	857 605	2 548	14 821	1 909
КМШ өлкөлөрдүн территориясы	872 874	855 156	1 777	14 177	1 764
Казакстан	2 158 1	221	107	740	90
Россия	870 304	853 849	1 619	13 227	1 609
Өзбекстан	291	42	29	169	51

Калктын жалпы санынан 876,9 миң адам, же 80 пайызы өлкөдөн чыгып кеткен, ал эми 217,6 миң адам же 20 пайызы өлкө ичинде катталгандар. Өлкөнүн чегинен тышкары жүргөндөрдүн негизги бөлүгү – 872,9 миң адам, же 99,5 пайызы КМШ өлкөлөрүнө, 4 миң адам же 0,5 пайызы КМШдан тышкаркы өлкөлөргө кеткен. Мигранттарга жашоо үчүн эң ыңгайлуу өлкө катары Россия (870,3 миң адам), Казакстан (2,2 миң адам), Түркия (1,8 миң адам) эсептешет.

Мигранттардын көбөйүшү менен алардын артынан калган балдар көбүнчө психологиялык жактан жабыркагандыктан алар өз алдынча ой жүгүртө албашы тагдырын башка бирөөлөр тарабынан чечилишине шарт түзөт. Бул нерсе баланын суицидке алып барышы ата-энесинен ишеними калып өзүмчүл болуп калат. Бул бир тараптуу маселе болсо балдардын физикалык жактан жабыркашына да таасир этет. Балдардын көчөгө чыгып кетиши, көчөгө чыккан камкоорсуз бала сөзсүз түрдө бир көйгөйгө кириптер болот. Көпчүлүк учурда алардын көбүнчө жарандык абалды каттоо документтери жок. Алар мектеп, медициналык жардам, социалдык жөлөкпул, социалдык коргоо кызмат көрсөтүүлөрү өңдүү базалык кызматтарды алууда кыйналышат. Биздеги азыркы эң чон маселе балдарды интернаттык мекемелерге жайгаштырайын десең ата-энеси бар. Ата-энеси тарабынан которулган акчалар да балага сарпталбай жаткандыгы айдан ачык көрүнүш. Миграцияга чыгып жатканда баланы сөзсүз түрдө мыйзамдуу камкорчуга тапшырып кетиши керек. Бул Кыргыз Республикасынын Үй-бүлө кодексинин 76-беренесинде жазылган (2). Көпчүлүк ата-энелер сотко убактысын короткусу келбей балдарын туугандарына таштап кетишип жатышат.

Жакырчылыктан улам келип чыккан миграция маселеси балдардын кароосуз калуусуна алып келип жатат. ЮНИСЕФтин маалыматы боюнча, ата-энеси экөө тең миграцияга кетип, таштап кеткен балдарынын саны 199 миңден ашат. Ал эми бир эле атасы же болбосо апасы кеткен балдардын саны 299 миңди түзөт. Буга караганда Кыргыз Республикасынын Социалдык өнүгүү министрлиги берген маалыматтагы сандар алда канча аз. Мигранттар Кыргызстанда калтырган балдарынын саны болгону 72 миңди түзөт. Акыркы маалыматка ылайык, 2019-жылга мигранттардын балдарынын саны 102 406 түзгөн.

Статистикага ылайык, балдардын көбү өлкөнүн түштүк аймагында жашашат. Ош облусунда 25 591, Жалал-Абад облусунда 22 226, Баткенде болсо 16 686, Чүй облусунда 5 776, Ысык-Көлдө 6 920, Нарын облусунда 1 990, Таласта 3 310 баланы ата-энеси таштап эмгек мигранты болуп чет жакка чыгып кеткен (5). Эмгек, миграция жана социалдык коргоо министрлигинин Балдарды жана үй-бүлөнү коргоо башкармалыгынын адистеринин берген маалыматы боюнча 2024-жылы мыйзамдуу камкорчуга 925 бала берилген. Алардын 95%да өз туугандары баланын чоң ата-чоң энеси болгон. Аларга түшүндүрүү иштери жүргүзүлгөн.

Кыргызстан Евразия экономикалык биримдиги аркылуу россия менен тыгыз экономикалык интеграцияга өтүп жаткандыктан кароосуз калып жаткан балдардын саны дагы өсүшү мүмкүн. Айрым статистикалык маалыматтар боюнча, кыргызстанда бир миллионго жакын адам ички мигранттар катары жашашат. Алардын көбү негизинен Ош жана Бишкекке элет жергелеринен көчүп келишкен. Ички мигранттардын балдары көчөдө жүргөн балдардын болжол менен 80 пайызын түзөт. Алар Бишкектин чет-чекесинде авариялык абалда турган үйлөрдө, суу, газ, электр жарыгы жетишсиз болгон жайларда жашашат, аларда санитардык объекттерге жана коммуникацияларга, медициналык кызмат көрсөтүүлөргө, билим алууга, социалдык жөлөкпулдарга жеткиликтүүлүгү чектелүү. Мигранттардын балдарында зомбулуктун, эксплуатациялоонун курмандыгы болуп калуу тобокелдиги жогору болуп келүүдө.

Корутунду. Жыйынтыктап айтканда орто мектептерде жана бала бакчаларда мигранттын балдарына психологиялык жана социалдык колдоо көрсөтүүчү атайын программаларды ишке ашыруу зарыл. Заманбап технологияларды колдонуу менен ата-энелер менен балдардын үзгүлтүксүз байланышта байланышта болуусун камсыздоо маанилүү. Мигранттын балдарына жардам көрсөтүүчү мамлекеттик жана коомдук уюмдардын ишин күчөтүү зарыл.

Кыргызстандагы миграция маселеси жана анын балдарга тийгизген таасири көп кырдуу көйгөй болуп саналат. Мигранттын балдарынын келечеги алардын психологиялык жана социалдык абалына түздөн-түз көз каранды. Бул көйгөйдү чечүү үчүн мамлекет, коом жана үй- бүлөлөр биргелешип иш алып баруусу зарыл.

Колдонулган адабияттар жана булактар:

1. Национальный статистический комитет Кыргызской Республики. Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2022 года: Книга II (часть 3). -Б., 2024. - 150 с.
2. Кыргыз Республикасынын Балдар жөнүндө Кодекси. 2012-жылдын 10-июлу № 100 // эл. шилтеме: <https://rysmendeev.mektebim.kg/wp-content/uploads/sites/619/2023/03/baldar-kodeksi.pdf>
3. Тагдырдын өгөй балдары – мигранттар балдары // “Шоокум” журналы // 04.07. 2017-ж.
4. Мигранттардын балдары // эл. шилтеме: <https://www.unicef.org/kyrgyzstan/ky/мигранттардын-балдары>
5. Кыргызстандагы миграция. Атайын жыйнак № 1. Б., 2020 // эл шилтеме: https://osce-academy.net/upload/file/Migration_08_07.pdf

6. Kirgizbaeva, T. A. The challenges that the children of migrant parents face in schools of Kyrgyzstan / T. A. Kirgizbaeva, S. Sh. Kalygulova // Bulletin of Osh State University. – 2024. – No. 2. – P. 308-317. – DOI 10.52754/16948610_2024_2_30. – EDN DCIYIO.
7. Имарбекова, Ж. Б. Кыргызстандагы мигранттардын балдарынын абалы / Ж. Б. Имарбекова, А. Батыралиев // Вестник Ошского государственного университета. Педагогика. Психология. – 2022. – No. 1(1). – P. 65-70. – EDN PWKVUU.
8. Макыев, А. Т. Кыргызстандык эмгек мигранттарынын учурдагы абалы / А. Т. Макыев, Н. У. Заирова // Ош мамлекеттик университетинин Жарчысы. Экономика. – 2023. – No. 2(3). – P. 19-25. – DOI 10.52754/16948734_2023_2(3)_4. – EDN GJOUKY.